

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.10.2018, sp. zn. 6 Tdo 1017/2018, ECLI:CZ:NS:2018:6.TDO.1017.2018.1

Číslo: 15/2020

Právní věta:

Soud může rozhodnout podle § 228 odst. 1 tr. ř. o přiznání nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích jen za situace, že v důkazním řízení byla důvodnost i výše takového nároku náležitě prokázána. Nedostatky dokazování spočívající např. v tom, že znalecký posudek předložený poškozeným, o nějž opírá uplatněný nárok, neposkytuje dostatečný podklad pro vyslovení výroku zavazujícího obviněného k odčinění újmy vzniklé ublížením na zdraví, nemůže soud překlenout tím, že stanoví náhradu s odkazem na zásadu slušnosti, aniž odůvodní, podle jakých kritérií či jakým postupem dospěl k výši této náhrady. K podání znaleckého posudku podle Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 o. z.) uveřejněné pod č. 63/2014 Sb. rozh. obč., který je pro soud základem pro určení náhrady za ztížení společenského uplatnění, je odborně způsobilý znalec z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, aniž by byla vyžadována jeho odbornost odpovídající danému postižení. Tento znalec však musí učinit své závěry o stupni obtíží poškozeného s oporou o diagnózu a zjištění příslušného odborníka.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.10.2018

Spisová značka: 6 Tdo 1017/2018

Číslo rozhodnutí: 15

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Adhezní řízení, Znalecký posudek

Předpisy: § 105 tr. ř.
§ 228 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. z podnětu dovolání obviněného J. V. zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2018, sp. zn. 61 To 42/2018, jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 11. 2017, sp. zn. 58 T 40/2017, jakož i všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I. Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 11. 2017, sp. zn. 58 T 40/2017, byl obviněný J. V. (dále též jen „obviněný“, případně „dovolatel“) uznán vinným pod bodem I. výroku o vině zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. b), d) tr. zákoníku a pod bodem II. výroku o vině zločinem týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. b), d) tr. zákoníku, jichž se podle skutkových zjištění dopustil tím, že

v období od 1. 6. 2004 do 6. 6. 2016, kdy poškození opustili společnou domácnost, ve společně užívaných bytech psychicky týral svou manželku, poškozenou M. V., a svého nezletilého syna - poškozeného AAAAA (pseudonym), když poškozenou M. V. týral tak, že

- po ní požadoval naprostou poslušnost, bránil jí ve vyjadřování vlastního názoru, upíral jí možnost volby, usměrňoval či se snažil usměrňovat její jednání prostřednictvím dlouhých kritických monologů zakončených výčitkami a poté, co tuto formu komunikace odmítla, prostřednictvím každodenních společných modliteb,

- neustále ji kritizoval, že málo pracuje, fláká se, málo vaří či nevaří vůbec, nedostatečně uklízí, špatně vychovává společného syna,

- opakovaně ji vulgárně oslovoval výrazy „kráva, píča, sráč“, denně ji oslovoval výrazem „vole“, vyhrožoval jí prodejem pro ni cenných věcí či majetku a nutil ji plnit požadavky, které zrovna vyřkl, často na ni křičel, přičemž ve dvou případech situace eskalovala až do vzájemného fyzického konfliktu, při kterých ji poté silou opakovaně odmrštil, až narazila do skříně,

- udržoval poškozenou ekonomicky závislou na své osobě zejména tím, že vyžadoval, aby všechny finanční prostředky byly zasílány na společný bankovní účet, se kterým nemohla volně disponovat, kontroloval bankovní výpisy k tomuto účtu, a pokud použila zde uložené finanční prostředky, nutil ji vysvětlovat jednotlivé platby,

- nerespektoval její soukromí, omezoval ji v době, kdy měla dobýjecí kredit ve volném využití mobilního telefonu, následně od roku 2014 po zřízení neomezeného tarifu kontroloval její telekomunikační výpisy, vyčítal jí, jak využívá mobilní telefon a poté telekomunikační výpisy ukazoval jejím příbuzným a dalším blízkým osobám včetně nezletilého AAAAA, kterému přitom např. říkal: „Vidíš, tvoje maminka je kurva....“, dále bez souhlasu poškozené kontroloval její komunikaci prostřednictvím krátkých textových zpráv,

- vynucoval si na poškozené i přes její nesouhlas sexuální styky bez intimity s tím, že je to jeho právo a její povinnost, a to až do roku 2014, kdy se poškozená vzepřela sexuálním stykům a s obžalovaným již intimně nežila,

a toto jednání obviněného vedlo u poškozené k rozvoji posttraumatické stresové poruchy střední intenzity s projevy apatie, nespavosti, sebevražednými myšlenkami, somatickými obtížemi a tzv. flashbacky,

a poškozeného nezletilého AAAAA týral tak, že

- v jeho přítomnosti psychicky týral jeho matku, aktivně jej vtahoval do hádek s jeho matkou, svaloval na něj vinu za konflikty rodičů,

- vyžadoval jeho naprostou poslušnost a vykonávání užitečných činností,
- na poškozeného občas křičel a vulgárně jej oslovoval,
- na poškozeného měl zejména v posledních dvou letech soužití zvýšené studijní nároky,
- poškozeného bil tak, že jej např. udeřil rukou na zadek anebo silou do zad či rukou, a to i vícero ranami, přičemž jej fyzicky napadl na jaře roku 2016 v koupelně, kdy jej vytáhl z vany a přikázal mu, aby si uklidil vyžehlené prádlo, přičemž dalšímu bití zabránila poškozená M. V., která si stoupla mezi ně, a poškozenému v důsledku uvedeného vznikly červené otlaky na zádech a pažích,

a toto jednání obviněného vedlo u poškozeného k rozvoji posttraumatické stresové poruchy.

2. Obviněný byl za tyto zločiny odsouzen podle § 199 odst. 2 tr. zákoníku za užití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 24 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 30 měsíců. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku za užití § 48 odst. 4 písm. b), d) tr. zákoníku mu byla dále uložena přiměřená povinnost, aby se během zkušební doby podmíněného odsouzení podrobil programu sociálního výcviku a psychologického poradenství spočívajícího v odborné systematické psychoterapii, která by mu umožnila náhled a korigování jeho jednání. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byli poškození AAAAA a M. V. odkázáni se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. O odvoláních obviněného, poškozených a státního zástupce podaných proti tomuto rozsudku rozhodl Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 4. 4. 2018, sp. zn. 61 To 42/2018. K odvolání obviněného a poškozených podle § 258 odst. 1 písm. e), f), odst. 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek pouze ve výroku, jímž byla obviněnému podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku za užití § 48 odst. 4 písm. b), d) tr. zákoníku uložena přiměřená povinnost, aby se během zkušební doby podmíněného odsouzení podrobil programu sociálního výcviku a psychologického poradenství spočívajícího v odborné systematické psychoterapii, která by mu umožnila náhled a korigování jeho jednání, a ve výrocích o náhradě škody.

4. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. odvolací soud znovu rozhodl tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil obviněnému povinnost nahradit poškozenému AAAAA nemajetkovou újmu ve výši 100 000 Kč a poškozené M. V. nemajetkovou újmu ve výši 100 000 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázal tyto poškozené se zbytkem jejich nároků na řízení ve věcech občanskoprávních. Jinak zůstal napadený rozsudek nezměněn. Pokud jde o odvolání státního zástupce, odvolací soud ho podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti citovanému rozsudku Městského soudu v Praze podal obviněný J. V. prostřednictvím své obhájkyňně dovolání, které opřel o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř., přičemž dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. uplatnil v jeho druhé variantě, tedy že bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265 b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.

6. Dovolatel mimo jiné namítl porušení ustanovení § 2958 o. z., podle něhož musí soud zjišťovat nemajetkovou újmu, a teprve pokud by se ji nepodařilo objektivně určit, bylo by ji možné určit podle zásad slušnosti. Odvolací soud však uplatnil zásadu slušnosti, aniž by jakkoli zjišťoval, zda u poškozených došlo k ublížení na zdraví, jaká jim vznikla újma a jakou náhradu újmy požadují.

7. Obviněný uplatnil celou řadu dalších námitek a závěrem svého dovolání navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze i jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6.

8. Nejvyšší státní zástupce se vyjádřil k dovolání obviněného prostřednictvím státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství, která ve vyjádření podrobně shrnula své pochybnosti o naplnění všech znaků zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. b), d) tr. zákoníku a s ohledem na ně navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a aby přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. K výrokům učiněným v adhezním řízení se státní zástupkyně nijak nevyjádřila.

III.

Důvodnost dovolání ve vztahu k rozhodnutí v adhezním řízení

a) K povaze nároku poškozeného na odčinění újmy na zdraví

9. Podstatou námitek, kterou obviněný napadá výrok, jímž byl rozsudkem odvolacího soudu zavázán k náhradě nemajetkové újmy, je výtko, že tento soud „aplikoval zásadu slušnosti, aniž by jakkoli zjišťoval, zda u poškozených došlo k ublížení na zdraví, jaká škoda vznikla, ... nesprávně vyložil ustanovení § 2958 o. z. a nesprávně ho použil ...“. Obviněný zde poukázal na to, že „ze znění zákona jednoznačně vyplývá, že úvahy soudu se musí nést směrem ke zjišťování nemajetkové újmy, a jediné pokud by se ji nepodařilo objektivně určit, bylo by možné ji určovat podle zásad slušnosti“.

10. Stran důvodnosti rozhodování soudů nižších stupňů ohledně výroku učiněného v adhezním řízení je vhodné připomenout, že soud prvního stupně vyšel z toho, že poškození uplatnili nárok na náhradu škody, když konstatoval: „Poškození se připojují k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody takto:

- M. V. s částkou 777 695 Kč, přičemž odkazuje na podání ze dne 7. 8. 2017, jehož součástí je i znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví...,

- AAAAA s částkou 773 185 Kč, přičemž rovněž odkazuje na doplnění podání ze dne 7. 8. 2017 a na znalecký posudek, který do spisu stejného dne založila poškozená M. V.,
ač je zřejmé, že poškození uplatnili nárok na náhradu nemajetkové újmy (viz „Připojení poškozeného s nárokem na náhradu nemajetkové újmy podle § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. ...“).

O takto uplatněném nároku rozhodl soud prvního stupně tak, že oba poškození odkázal s nárokem na náhradu škody podle § 229 odst. 1 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních.

11. Tento výrok není možné považovat za správný již proto, že soud prvního stupně nerozhodl terminologicky správně o nárocích, které poškození uplatnili. Trestní soud při svém rozhodování totiž musí důsledně rozlišovat, zda poškozený uplatňuje (§ 43 odst. 3, § 206 odst. 2 tr. ř.) nárok na náhradu škody, či na náhradu nemajetkové újmy, případně zda se domáhá vydání bezdůvodného obohacení. Potřeba takového rozlišení je dána tím, že občanský zákoník dále jen „o. z.“ rozlišuje mezi újmou na jmění (§ 2894 odst. 1 o. z.), nemajetkovou újmou (§ 2894 odst. 2 o. z.) a bezdůvodným obohacením (§ 2991 a násl. o. z.), které pokládá za zcela samostatné hmotněprávní nároky, což má dopad i do roviny procesní. Soud proto musí již na počátku hlavního líčení, a to při uplatnění vzneseného nároku poškozeným, resp. v návaznosti na dotaz učiněný předsedou senátu podle § 206 odst. 2 tr. ř., vyřešit otázku, jaký nárok poškozený uplatňuje. To má zásadní význam pro následné rozhodování soudu o něm (viz dále body 28. a 29. tohoto usnesení). V případě nejasností by měl po poškozeném požadovat, aby alespoň obsahově (pokud již přímo neodkáže na příslušné ustanovení o.

z.) vymezil, jakou kompenzaci po obviněném požaduje.

12. Na potřebu tohoto rozlišení upozornila již dřívější judikatura, jak lze doložit např. rozhodnutím pod č. [14/2014-II](#). Sb. rozh. tr., podle něhož „o nárocích na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích, jakož i na vydání bezdůvodného obohacení lze rozhodnout i vedle sebe, avšak každý z těchto nároků má své vlastní opodstatnění, a proto výroky o těchto samostatných nárocích jsou oddělitelnými výroky (viz § 254 odst. 1 tr. ř.)“.

13. Poškozený sice může v závislosti na vývoji důkazní situace v průběhu probíhajícího trestního řízení disponovat se svým nárokem např. tak, že jej rozšíří, či zúží, avšak takové změny může činit jen ohledně nároku, o němž se vede řízení (nárok byl řádně uplatněn před začátkem dokazování u hlavního líčení). Řečeno jinak, po zahájení dokazování v hlavním líčení již nemůže poškozený požadovat, aby soud zavázal obviněného k úhradě dalších nároků, které – byť by měly ve spáchaném činu svůj podklad – poškozený včas neuplatnil v trestním řízení.

14. O těchto dalších nárocích, které poškozený neuplatnil způsobem požadovaným zákonem, tj. mimo jiné před zahájením dokazování v hlavním líčení (§ 43 odst. 3 věta druhá tr. ř.), soud nemůže rozhodovat, a to např. ani za použití ustanovení § 229 odst. 1 tr. ř. V případě učinění takového výroku, jímž by poškozeného s jeho (dalším) nárokem odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem, by totiž poškozeného neoprávněně zvýhodnil. Uvedený výrok by bylo třeba chápat tak, že poškozený řádně uplatnil tento nárok v trestním řízení, což by – pokud by tomu tak skutečně bylo – mělo vliv na posuzování otázky promlčení v navazujícím civilním či jiném řízení (vedení řízení o uplatněném nároku staví běh promlčecí doby). Podle § 648 o. z. totiž platí, že uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u orgánu veřejné moci a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení, promlčecí lhůta neběží. O opožděně uplatněném nároku by proto soud měl rozhodnout formou nepřipuštění poškozeného s tímto nárokem k hlavnímu líčení za analogického užití ustanovení § 206 odst. 3 tr. ř.

15. Soud je tedy povinen a současně oprávněn ve svém rozsudku rozhodnout podle výsledků provedení dokazování ve smyslu ustanovení § 228 a § 229 tr. ř. jen o těch nárocích, které poškozený řádně uplatnil, a to způsobem, který zohlední jejich rozlišení ve smyslu uvedeném výše (body 11. a 12. tohoto usnesení). Požadavek jasné specifikace nároku, který byl přiznán poškozenému, a to již ve výrokové části rozsudku, ostatně plyne přímo ze zákona (viz § 228 odst. 2 tr. ř.), podle něhož výrok o povinnosti obžalovaného k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení musí přesně označovat osobu oprávněného a nárok, který mu byl přisouzen.

16. V případě, že poškozený uplatní nárok na náhradu nemajetkové újmy podle § 2958 o. z., se situace navíc komplikuje i tím, že zde upravené nároky – odčinění újmy poškozeného peněžní náhradou vztahující se k plnému vyvážení a) utržené bolesti, b) další nemajetkové újmy či nahrazení c) ztížení společenského uplatnění – se považují rovněž za samostatně stojící nároky. V uvedeném směru lze totiž poukázat na to, že k takovému výkladu dospěla judikatura Nejvyššího soudu (viz usnesení ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017), kterou je třeba respektovat i při rozhodování o těchto nárocích uplatněných v rámci adhezního řízení.

17. Uplatňuje-li poškozený nárok na náhradu při ublížení na zdraví (§ 2958 o. z.) v souvislosti s tím, že v důsledku jednání obviněného se u něj vyvinula posttraumatická stresová porucha (dále ve zkratce jen „PSP“), mělo by z jeho podání být zřejmé, zda uplatňuje nárok na odčinění vytrpěné bolesti (v pojetí tzv. bolesti v širším smyslu, tj. jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání), nebo na náhradu za ztížení společenského uplatnění. Uplatnění prvně uvedeného nároku přichází v úvahu tehdy, pokud se PSP projevila jen v časově omezeném období, tj. jestliže její projevy postupně odezněly, uplatnění druhého nároku je namísto tehdy, pokud se následky této poruchy projeví v

podobě ustáleného (změněného) zdravotního stavu.

18. Soud prvního stupně v dané věci pochybil, pokud svým rozsudkem rozhodl o jiném nároku (na náhradu majetkové škody), než jaký byl poškozenými uplatněn (náhrada nemajetkové újmy). Na druhé straně nelze pokládat za neodůvodněný jeho postup, jestliže ve vztahu k výroku učiněnému v adhezním řízení dospěl k závěru, že „nemá k dispozici spolehlivý podklad k tomuto rozhodnutí, když ... k prokázání jednotlivých částí výpočtu by bylo třeba provádět další dokazování, které by značně prodloužilo trestní řízení a výrazně přesáhlo jeho potřeby...“. Toto správné konstatování má svůj podklad ve zjištění Nejvyššího soudu, že posudek předložený poškozenou M. V. nelze pokládat za dostačující pro jeho rozhodnutí (viz též níže) a že ve vztahu k nároku uplatněném nezletilým AAAAA nemá v podstatě žádné podklady, o něž by se mohl opřít při svém rozhodování.

b) Ke znaleckému posudku prokazujícímu nemajetkovou újmu na zdraví

19. Dovolací soud především zdůrazňuje, že na znalecký posudek, který předkládá poškozený jako podklad pro přiznání jím uplatňovaného nároku na odčinění újmy vzniklé z trestného činu (následků projevů PSP), je po obsahové stránce třeba klást v zásadě stejné požadavky jako na znalecký posudek, na jehož podkladě řeší otázku viny pachatele. Uvedený posudek by proto měl rovněž (s případným využitím znaleckého posudku, který zpracoval znalec příslušné odbornosti - zde z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie) vymezit to, co znalecký posudek, na jehož podkladě soud řeší otázku, zda jednáním pachatele vyvolanou posttraumatickou stresovou poruchu lze označit za vážnou poruchu zdraví. K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. [6 Tdo 320/2018](#), uveřejněné pod č. 13/2019 Sb. rozh. tr., podle něhož platí, že znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, musí obsahovat popis konkrétních projevů posttraumatické stresové poruchy u poškozeného, tj. uvedení skutečností, v jakých sférách života poškozeného se tato porucha projevila a po jakou dobu a v jaké intenzitě ho omezila v obvyklém způsobu života. Řečeno jinak, znalec z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, nemusí být zároveň znalcem pro odvětví, do něhož spadá újma způsobená trestným činem - viz rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 5. 2016, sp. zn. 4 Tmo 2/2016 (publikovaný v časopise Soudní rozhledy č. 11-12/2017, s. 368), v němž se konstatuje, že k podání znaleckého posudku podle Metodiky Nejvyššího soudu k nemajetkové újmě na zdraví, který je pro soud základem pro určení náhrady za ztížení společenského uplatnění (§ 2958 o. z.), je odborně způsobilý znalec z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, aniž by se vyžadovala jeho „kmenová“ odbornost pro dané postižení. Takový znalec však musí ve svém posudku vyjádřit učiněné závěry o stupni obtíží poškozeného pro účely využití Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (§ 2958 o. z.) s oporou o diagnózu a závěry příslušného odborníka (např. i formou převzetí odborných zjištění znalce příslušného odvětví).

20. Znalecký posudek není vyňat z okruhu důkazů, jejichž validitu a přesvědčivost soud hodnotí pro své rozhodnutí. Je proto nezbytné, aby posudek znalce z oboru zdravotnictví, odvětví stanovení nemateriální újmy na zdraví, který poškozený předkládá - má-li se o něj soud při rozhodování o nároku poškozeného opřít - vymezil uvedené skutečnosti a ve vztahu k nim pak adekvátním způsobem vyložil důvodnost vyčíslené finanční kompenzace, která se z odborného hlediska jeví jako odpovídající zákonné úpravě.

21. Protože újmy na zdravotním stavu obou poškozených (byť by vznikly z jednoho jednání pachatele, jemuž byli v témže čase vystaveni) není možno a priori pokládat za stejné (hloubka projevů, a tudíž i vyvolaných omezení se zpravidla bude lišit), z logiky věci plyne, že i v otázce jejich finanční kompenzace, tj. při rozhodování o nároku uplatněném v adhezním řízení, je bude třeba individuálně posoudit. Takto však poškození nepřistoupili k věci, pokud oba opřeli svůj nárok uplatněný prostřednictvím zmocněnkyně o posudek, který vypracoval znalec toliko na osobu poškozené M. V.

22. Tento posudek (v rozsahu 11 stran) navíc nesplňuje výše označené požadavky, neboť nikterak nepopsal projevy posttraumatické stresové poruchy a navíc při vyčíslení celkové kompenzace újmy, kterou měla poškozená utrpět, zakalkuloval i následky, jejichž přivození jednáním obviněného nebylo prokázáno z hlediska kauzality způsobem nevzbuzujícím pochybnosti. Stav invalidity poškozené, kterou znalec zmiňuje ve stručném popisu faktorů ovlivňujících kvalitu současného života i východisek lepší budoucnosti poškozené, byl zjištěn již ke dni 16. 2. 2006 (viz sdělení České správy sociálního zabezpečení o přiznání invalidního důchodu prvního stupně k tomuto datu). Nadto vyčíslení provedl jako „odškodnění ztížení společenského uplatnění“, aniž vzal v úvahu, že s ohledem na jím vyjádřené skutečnosti (s. 4 posudku: „U poškozené šlo o posttraumatickou stresovou poruchu střední intenzity, nyní ve stadiu odeznívání.“) jím odborně posuzovaný stav poškozené nemůže být hodnocen jako ustálený zdravotní stav (kvalitativně změněný). Proto je nutno vnímat tento posudek jako vnitřně rozporný (vyčíslení je provedeno jako ohodnocení ztížení společenského uplatnění, ač nejde o ustálený zdravotní stav).

23. Lze dodat, že uvedený posudek provedl soud k důkazu jako listinný důkaz postupem podle § 213 odst. 1 tr. ř., takže k odstranění vad (vytýkaných mu tímto rozhodnutím) soud prvního stupně nepřistoupil (např. výsledkem jeho zpracovatele). Spisový materiál předložený Nejvyššímu soudu neobsahuje žádné odborné vyjádření, resp. znalecký posudek, který by vyčíslil odpovídající finanční kompenzaci k odčinění újmy, kterou měl utrpět nezletilý poškozený. Pokud se tento poškozený prostřednictvím zmocněnkyně domáhal toho, aby mu byl nárok přiznán s oporou o posudek zpracovaný na jeho matku, což explicitně plyne i z odvolání, které podal proti rozsudku soudu prvního stupně a v němž k argumentaci soudu prvního stupně uvedl, že „odkazoval pouze na výši stanovenou ve znaleckém posudku týkajícím se poškozené, nikoliv na jeho strukturu či závěry“, pak je zcela zřejmé, že soud vůbec nemohl rozhodnout na podkladě takto předloženého dokladu o důvodnosti uplatněného nároku.

24. Jestliže tedy soud prvního stupně za popsaného stavu dospěl k závěru, že nemá dostatečné podklady k tomu, aby ve smyslu § 228 odst. 1 tr. ř. rozhodl o přiznání požadované kompenzace, pak toto jeho posouzení je třeba hodnotit jako správné. Za daného stavu nastaly podmínky k užití ustanovení § 229 odst. 1 tr. ř., k němuž z tohoto důvodu opodstatněně přistoupil soud prvního stupně. Vadnost jeho postupu, resp. i příslušné části výroku jeho rozsudku, proto dovolací soud shledává jen v tom, co je uvedeno výše pod bodem 11. tohoto usnesení.

c) Ke způsobu stanovení výše odčinění nemajetkové újmy na zdraví

25. Dovolací soud rozhodl k odvolání poškozených tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. zavázal obviněného k tomu, aby každému z poškozených nahradil nemajetkovou újmu ve výši 100 000 Kč, a podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázal oba poškozené se zbytky nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. K odůvodnění svého výroku uvedl, že podle § 2958 o. z. je soud vázán pouze „zásadou slušnosti“, v jejímž rámci rozhoduje podle své úvahy, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem vztahujícím se k této zásadě, nejen k aritmetickým výpočtům znaleckého posudku, směřujícího navíc pojem psychické újmy s pojmem ztížení společenského uplatnění.

26. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí dovolacího soudu dále plyne, že přisvědčil tvrzení odvolatelů (poškozených), podle nichž „výše nároku na náhradu psychické (zákoným termínem nemajetkové) újmy nemusí být stanovena přesným rozpisem náhrad za jednotlivá jednání škůdce ‘na koruny’, aby soud mohl v této záležitosti rozhodnout“. Výrok o přiznání části nároku a odkázání poškozených stran jeho zbytku (nutno zdůraznit, že zde v podobě náhrady škody) dále dovolací soud zdůvodnil tím, že přihlédl k tomu, že „šlo o týrání v podstatě pouze psychické, když v jiných případech je jednání pachatele spojeno typicky i s fyzickými atakami, ... že na aktuální zdravotní stav poškozené M. V. podle znalce měly vliv i jiné faktory jako těžký porod nebo chronický zánět střev, které obžalovaný nezpůsobil, ... že obžalovaný nadále významně finančně podporuje oba poškozené a

že jeho prokázané majetkové poměry neumožňují uspokojit v celé výši nároky poškozených uplatněné v tomto trestním řízení. Proto se odvolacímu soudu jeví aktuálně jako přiměřená výše náhrady nemajetkové újmy vůči oběma jednotlivým poškozeným v částce 100 000 Kč s tím samozřejmě, že výše jejich nároků může být nadále v jejich zbytcích řešena v občanskoprávním řízení“.

27. Zbývá dodat, že tuto část odůvodnění svého rozsudku uzavřel odvolací soud konstatováním, že „náklady na znalecký posudek jsou věcí náhrady nákladů trestního řízení, o kterých se rozhoduje po právní moci rozsudku, nikoli součástí nároku na náhradu škody“.

28. Způsob rozhodnutí odvolacího soudu o uplatněných nárocích nemůže Nejvyšší soud akceptovat. Odvolací soud vyšel při svých zjištěních z kompenzace nemajetkové újmy ve výši 100 000 Kč pro každého z poškozených, aniž by transparentně vyjádřil charakter nároku opřený o příslušné ustanovení občanského (hmotného) práva. Nedostatek právního posouzení odvolacího soudu spočívá v nedostatečné transparentnosti jeho vyjádření, jaký druh civilního nároku svým rozhodnutím kompenzoval. Byť lze usuzovat, že se pohyboval v mezích ustanovení § 2958 o. z., jak výroková část jeho rozsudku (kombinace různých nároků - přiznání náhrady nemajetkové újmy a odkázání s nárokem na náhradu škody), tak jeho odůvodnění toto do značné míry zpochybňují.

29. Je totiž třeba v obecnosti upozornit na skutečnost, že vedle nároků, které upravuje ustanovení § 2958 o. z., vystupuje do popředí rovněž možná náhrada nemateriální újmy, která byla poškozenému způsobena zásahem do přirozených práv člověka ve smyslu § 2956 o. z. Podle citovaného ustanovení platí, že vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části občanského zákoníku, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy. Jinými slovy vyjádřeno, soud rozhodující v adhezním řízení musí posoudit, jaký charakter má nárok uplatněný poškozeným v tomto řízení, tj. zda jde o nárok vyplývající z práva poškozeného, jež je kompenzováno podle § 2956 o. z., či o nárok plynoucí z ustanovení § 2958 o. z. (a který ze zde upravených). V uvedeném směru by jednoznačně mělo vyznít i odůvodnění příslušného výroku.

30. Nadále se zde mutatis mutandis uplatní rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. [8 Tdo 46/2013](#) (publikovaný pod č. 14/2014-I. Sb. rozh. tr.), byť ten reagoval na situaci posuzovanou ještě podle předchozí právní úpravy obsažené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Podle právního názoru v něm obsaženého „pro rozhodnutí o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy v penězích vzniklé mu v důsledku trestného činu je soud povinen v adhezním řízení nejprve zkoumat, zda poškozený jako fyzická osoba utrpěl nemajetkovou újmu ve smyslu § 13 odst. 1 občanského zákoníku, která mu vznikla trestným činem obviněného, vůči němuž byl tento nárok uplatněn. V případě, že jde o nemajetkovou újmu a není postačující morální zadostiučinění podle § 13 odst. 1 občanského zákoníku, lze za podmínek § 13 odst. 2 občanského zákoníku přiznat náhradu v penězích“. K tomu je možno dodat, že při posuzování věci podle nyní účinného občanského zákoníku by se nárok opíral o ustanovení § 81 a násl. o. z., případně o jiná ustanovení obsažená v jeho části první.

31. Určení povahy hmotněprávního nároku v rozsudku trestního soudu, jenž je kompenzován výrokem učiněným v adhezním řízení, je nezbytné i proto, aby v případě, že se o něm rozhodne způsobem upraveným v § 229 tr. ř., měl soud rozhodující v civilním řízení (popřípadě jiný příslušný orgán) najisto postaveno, o jakém nároku bylo vedeno adhezní řízení, případně o jakém nároku již bylo zčásti rozhodnuto (při použití § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 tr. ř.). Pouze transparentně vyjádřené právní posouzení a subsumpce uplatněného nároku (např. na náhradu nemajetkové újmy) pod příslušné ustanovení občanského práva hmotného umožňuje zajistit jednotu a přehlednost rozhodovací praxe.

32. Nutno zdůraznit, že až krokem následujícím po tomto zjištění je určení kompenzace nemajetkové újmy. I z tohoto zorného úhlu je třeba považovat řešení zaujaté odvolacím soudem za nesprávné. Nepřijatelné je východisko odvolacího soudu, které je zmíněné výše v bodě 26. tohoto usnesení. Popírá totiž zcela smysl úpravy obsažené v § 2958 o. z., která stanoví, že při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

33. Citované ustanovení rozhodně nelze vyložit způsobem, z něhož vyšel odvolací soud, tedy tak, že by (soud) byl při svém rozhodování „vázán pouze zásadou slušnosti“. Odvolací soud zcela přehlíží, že tento způsob odčinění újmy, kterou utrpěl poškozený, je zákonem pojat toliko jako možnost, která se uplatní až subsidiárně, tedy teprve v situaci, kdy se nepodaří určit výši náhrady způsobem, s nímž primárně počítá text obsažený v ustanovení § 2958 věty první o. z. (tím není současně vyjádřeno, že by se zásada slušnosti neuplatnila již při rozhodování podle tohoto ustanovení). Jinými slovy vyjádřeno, soud nic neopravňuje k tomu (nejde o možnosti dané soudu na výběr), aby rezignoval na povinnost rozhodnout o nároku poškozeného způsobem upraveným v ustanovení § 2958 věty první o. z.

34. To, že nelze posupovat způsobem zvoleným v dané věci odvolacím soudem, je možno doložit i tím, že takovou možnost vylučuje např. i právní názor vyjádřený v příslušných komentářích k občanskému zákoníku. Podle jednoho z nich „zákon stojí na vcelku logicky znějícím požadavku, aby popsané újmy byly plně vyváženy peněžitou náhradou ... Tento maximalistický princip pomíjí, že přesná kvantifikace nemajetkových újem je navýsost složitá, ne-li nemožná. Proto se u odškodňování těchto újem nehovoří o reparační, nýbrž o kompenzační funkci náhrady, tedy že poškození hodnot nelze napravit a nahradit, nýbrž pouze zmírnit či kompenzovat peněžitým plněním. Nelze-li výši náhrady takto určit (tj. míněno jako plnou kompenzaci), má se podle věty druhé komentovaného ustanovení náhrada stanovit podle zásad slušnosti. Ani ty nejsou nikterak definovány a jejich vágnost je zcela srovnatelná s nezřetelným požadavkem plné náhrady. Je proto otázkou, co má slušnost v této souvislosti vyjadřovat a zda je alespoň pro určité typy újem srovnatelná a zobecnitelná“ [viz ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. (§ 2521–3081). Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1107 a 1108].

35. Přes počáteční nejasné výkladové kontury ustanovení § 2958 o. z. se výklad nové občanskoprávní úpravy v obecných rysech ustálil v navazujícím vývoji, podle něhož je nepochybné, že měřítko zásad slušnosti, jako jediné a určující kritérium, se ve své podobě uplatní pouze tehdy, pokud by zapojení ostatních kritérií (viz § 2958 věta první o. z.) neumožnilo dospět ke sledovanému cíli (tj. vyčíslení náhrady nemajetkové újmy). To dokládá další z názorů obsažených v komentářové literatuře, podle něhož „priorita prvního způsobu by měla opodstatnění pouze v tom případě, pokud by újma mohla být objektivně kvantifikována, přičemž v některých případech by tento způsob selhával. Nemajetková újma je však vždy subjektivní a její náhrada vychází z různých objektivizačních kritérií. Vztah mezi těmito dvěma způsoby určení náhrady lze spíše popsat tak, že čím méně objektivizačních kritérií máme k dispozici (nebo čím jsou méně přesná), tím spíše je třeba zapojit do rozhodování hledisko slušnosti“ [viz HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1709].

36. Navíc je nutno poukázat na další vadu, protože odvolací soud si nesprávně vyložil i to, jak má být rozhodnuto o uplatněném nároku v situaci, kdy je nezbytné použít ustanovení § 2958 větu druhou o. z., která rozhodně neumožňuje, aby ke zdůvodnění přiznané částky odčinění nemajetkové újmy soud přistoupil tak, že podrobněji nevyloží svůj postup. Opět lze odkázat na již zmíněné komentáře k občanskému zákoníku, které stran této možnosti uvádějí, že „slušnost v sobě zahrnuje především požadavek ohleduplnosti vůči oběti, tolerance k jejímu utrpení a akceptaci možného nadhodnocení výše náhrady (s respektem k pravidlu - v pochybnostech ve prospěch), což musí být založeno na

celospolečenském konsenzu. Odkaz na zásady slušnosti neznamená, že by soud měl zcela opomenout okolnosti případu, naopak, měl by je zvažovat právě v kontextu výše uvedeného“ [viz HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1709 a 1710].

37. Užití možnosti upravené větou druhou, § 2958 o. z. musí být podloženo důvodně učiněným závěrem, že újmu poškozeného nelze odčinit způsobem upraveným větou první téhož ustanovení. Jinak řečeno, soudem zjišťovaná nedostatečnost znaleckého posudku předloženého poškozenou M. V., který byl v rámci dokazování proveden jako listinný důkaz postupem podle § 213 odst. 1 tr. ř., resp. nepředložení žádného důkazního prostředku (znaleckého posudku), který by se zabýval vyčíslením finanční kompenzace za způsobení posttraumatické stresové poruchy nezletilému AAAAA, nemůže být dostatečným argumentem pro postup spočívající ve stanovení náhrady výlučně podle zásad slušnosti. V takovém případě je nezbytné se pokusit doplněním dokazování odstranit vady, které brání přiznání nároku, případně – pokud by takové dokazování podstatně protáhlo trestní řízení – je třeba rozhodnout způsobem, který v těchto situacích předpokládá zákon (§ 229 odst. 1 tr. ř.). Již vůbec nelze odůvodnit postup podle § 2958 věty druhé o. z. v situaci, kdy poškozený žádným způsobem nedoloží důvodnost svého nároku (stran podmínek a výše kompenzace).

38. Uvedené nedostatky důkazního řízení nelze řešit způsobem, k němuž přistoupil odvolací soud, tj. rozhodnout o náhradě nemajetkové újmy jejím stanovením výlučně podle zásad slušnosti. Při rozhodování o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové musí trestní soud důsledně vycházet z ustanovení § 2958 odst. 1 o. z., který mu neumožňuje, aby bez splnění podmínky, že výši náhrady nelze určit způsobem primárně předvídaným (§ 2958 odst. 1 věta první o. z.), přistoupil k jejímu stanovení podle zásad slušnosti.

39. Nedostatečnost zdůvodnění výroku o náhradě nemajetkové újmy je zřejmá i při porovnání toho, co od odůvodnění takového výroku požaduje judikatura Ústavního soudu. Ta zdůraznila požadavek náležitého odůvodnění uvedeného výroku s vazbou na ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tak náleží Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2009, sp. [II. ÚS 1320/08](#), zdůrazňuje: „Aby bylo naplněno ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, je třeba i výrok o náhradě škody náležitě odůvodnit v souladu s ustanovením § 125 odst. 1 tr. ř. V odůvodnění výroku o náhradě škody se soud musí vypořádat mj. s otázkou, zda byl nárok uplatněn včas a řádně, jaké nároky byly uplatněny a v jaké výši a o který hmotněprávní předpis je nárok opřen, zda nárok v době rozhodování soudu trval, zda jeho přiznání nebrání nějaká zákonná překážka ve smyslu § 228 odst. 1 věty za středníkem tr. ř. (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1782 a násl.)“. Přitom rozsah, v němž je třeba takový výrok odůvodnit, by měl být zásadně srovnatelný s tím, jak by byl odůvodněn, pokud by se o něm bylo rozhodoválo v řízení občanskoprávním. K tomu uvádí náleží Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2012, sp. zn. [III. ÚS 2954/11](#): „Adhezní trestní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by jinak byl nárok na náhradu škody uplatňován. Výrok trestního soudu, jímž byl podle § 228 odst. 1 tr. ř. přiznán nárok poškozeného na náhradu škody vůči obžalovanému, je exekučním titulem a musí snést test ústavnosti jako kterékoli jiné meritorní rozhodnutí soudu. Trestní soud má v adhezním řízení povinnost postupovat co do odůvodněnosti svého rozhodnutí se stejnou péčí jako civilní soud, který rozhoduje o náhradě škody ve věcech občanskoprávních“.

40. Zbývá dodat, že i Ústavní soud připouští, že splnění této povinnosti by mohlo v jednotlivých trestních věcech klást na důkazní řízení vedené trestním soudem tak značné nároky, že by jeho provádění bylo na újmu rychlosti řízení, a tudíž může být plně opodstatněné řešení spočívající v odkázání poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody či nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních. Jde např. o náleží Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. [I. ÚS 3456/15](#), podle něhož „jedině pečlivé uvážení všech kritérií pro určení výše náhrady nemajetkové újmy umožní stanovit její adekvátní kompenzaci. Tvrzení a prokázání požadovaných skutečností přitom náleží

poškozeným či jejich zmocněnci a soudy nemají povinnost prokazovat je nad rámec, který by byl v rozporu s požadavkem na rychlost a hospodárnost trestního řízení“.

41. Nejvyšší soud zdůrazňuje, že možnost takového řešení nastává zejména tehdy, není-li uplatněný nárok dostatečně důkazně podložen na základě dokazování prováděného orgány činnými v trestním řízení za účelem objasnění znaků skutkové podstaty trestného činu, který je obviněnému kladen za vinu. V případě rozhodování o odčinění nemajetkové újmy je třeba konstatovat, že má-li tato přestavovat kompenzaci za způsobení posttraumatické stresové poruchy, není možno klást rovnítka stran jejího prokázání mezi rozhodnutím o vině a rozhodnutím o uplatněném nároku poškozeného. Zde je pozitivní rozhodnutí odvislé od toho, v jakém směru dokazování, jehož provedení by nemělo plně nebo ve zcela rozhodujícím rozsahu ležet na bedrech orgánů činných v trestním řízení, prokázalo naplnění podmínek vyžadovaných podle § 2958 o. z. Pokud je zpracovaný posudek vyhodnocen soudem jako nedostatečný pro takové rozhodnutí a je-li zřejmé, že objasnění nezbytných otázek by si vyžádalo důkladnější dokazování, které by mohlo vést (z hlediska rozhodování o vině a trestu) k neodůvodněnému prodloužení trestního stíhání obviněného, pak je postup podle § 229 odst. 1 tr. ř. zcela namístě.

42. Při zjištěních, která učinil Nejvyšší soud stran nesprávnosti výroku o nárocích poškozených (za správné nutno označit jen konstatování odvolacího soudu, že náklady poškozené na pořízení znaleckého posudku nelze klást mezi nároky, o nichž by soud měl rozhodovat podle § 228 tr. ř.), dospěl k závěru, že napadený rozsudek odvolacího soudu je vadný i ve smyslu dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. v alternativě jiného nesprávného hmotněprávního posouzení.

43. V dalších částech odůvodnění se Nejvyšší soud vypořádal s ostatními dovolacími námitkami obviněného a poté podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze, jemu předcházející rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6, jakož i všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Nejvyšší soud přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, a udělil mu k tomu podrobné pokyny.